

Διερεύνηση των στάσεων και αντιλήψεων των ενηλίκων εκπαιδευομένων σε πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με χρήση των ΤΠΕ (e-learning).

Survey of the attitudes and perceptions of adult learners through e-learning in the program “Further Training in Informatics”

Χαρίλαος Παπαεναγγέλου,
Εκπαιδευτικός, Β/θμιας Εκπαίδευσης Μηχ/κός Η/Υ & Πληροφορικής-
Μ.Δ.Ε. «Σπουδές στην Εκπαίδευση»
hpaepae@sch.gr

Παναγιώτης Αναστασιάδης,
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης,
Επίκουρος Καθηγητής,
panas@edc.uoc.gr

Πέτρος Λάμπας
Τμήμα Πληροφορικής και Τεχνολογίας Υπολογιστών ΤΕΙ Λαμίας
Επίκουρος Καθηγητής

plam@inf.teilam.gr

Περίληψη

Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε) προσφέρουν νέες δυνατότητες στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (εξαε) ιδιαίτερα σε ενήλικες εκπαιδευόμενους οι οποίοι επιζητούν την ανανέωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους είτε για επαγγελματικούς λόγους είτε για λόγους προσωπικής ολοκλήρωσης. Στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση των στάσεων και των αντιλήψεων των ενηλίκων εκπαιδευομένων που λαμβάνουν μέρος σε ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με την χρήση των ΤΠΕ (e-learning), στο πρόγραμμα «Ενίσχυση Σπουδών Πληροφορικής» του ΤΕΙ Λαμίας.

Η έρευνά μας πραγματοποιήθηκε στο δίμηνο Απριλίου-Μαΐου 2006. Βασίστηκε στην ποσοτική προσέγγιση με μέθοδο την επισκόπηση. Το δείγμα απετέλεσαν 41 εκπαιδευόμενοι, οι οποίοι συμπλήρωσαν ανώνυμα ένα ερωτηματολόγιο. Στα κυριότερα αποτελέσματα της έρευνας καταγράφονται: 1) Η θετική στάση των εκπαιδευομένων στα ιδεώδη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, δηλαδή την ελεύθερη επιλογή του τόπου, του χρόνου και του ρυθμού μελέτης του μαθησιακού υλικού. 2) Η θετική τους άποψη για το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος. 3) Η μη ικανοποιητική επικοινωνία, τόσο μεταξύ των εκπαιδευομένων και του διδάσκοντα, όσο και των εκπαιδευομένων μεταξύ τους. 4) Η επισήμανση από την πλειοψηφία των εκπαιδευομένων των ενδεχόμενων κοινωνικών επιπτώσεων από την χρήση της τεχνολογίας αλλά και βούληση τους για την βέλτιστη αξιοποίηση της σε περιβάλλοντα εξαε.

Abstract

In this study, an attempt has been made to survey the attitudes and perceptions of adult learners through e-learning in the program “Further Training in Informatics” of the Technical Education Institute (T.E.I.) of Lamia. Our research, which was carried out from April to May 2006, was based on the quantitative approach and the survey method. The sample consisted of 41 trainees, whereas the data collection was made through a questionnaire, anonymously completed by the trainees involved in the program mentioned above. The main results of the research seem to be: 1) The

positive attitude of the learners towards the ideals of O.D.L., that is, the free choice of place, time and the studying pace of the educational material. 2) The learners' positive attitude towards the educational material of the program. 3) The inadequate communication, as much between the learners and the tutor, as among the learners themselves. 4) The rejection, by the majority of the learners, of techno phobic attitudes, such as stating that there will be disastrous effects in the future, by the introduction of new technologies in the field of O.D.L., such that will even contribute in the substitution and abolition of the trainer.

1. Εισαγωγή

Η χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση, μέσα από την κατάλληλη και εξειδικευμένη παιδαγωγική σχεδίαση, δίνει τεράστιες δυνατότητες επεξεργασίας και αποθήκευσης, δεδομένων και πληροφοριών, αλλά και προσομοίωσης της πραγματικότητας, σε ελάχιστο χρόνο, με ελάχιστο κόστος, με ακρίβεια και πιστότητα. (Καβαθατζόπουλος, 2003). Με τη χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση, σύμφωνα με τον Αναστασιάδη (2000), «...η βασική σχέση εκπαιδευτή – εκπαιδευομένου ανατρέπεται καθώς μέσω των ηλεκτρονικών δικτύων η εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να μεταφερθεί στο χώρο της επιλογής τους, ανεξάρτητα της απόστασης που τους χωρίζει, αλλά και στον χρόνο και με το ρυθμό που επιθυμούν οι εκπαιδευόμενοι».

Η ραγδαία εξέλιξη των προηγμένων μαθησιακών τεχνολογιών σύγχρονης και ασύγχρονης μετάδοσης δημιουργεί νέα δεδομένα στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εξαε (Anastasiades, 2006; 2005). Σύμφωνα με τον Keegan (2006), η ανάπτυξη της εξαε με την χρήση των ΤΠΕ (e-learning) από το 2000 είναι αλματώδης και χαρακτηρίζεται σαν ένας σημαντικότερος παράγοντας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και ότι στις μέρες μας προσανατολίζεται προς τον ενήλικο εργαζόμενο που αναζητά επαγγελματικά προσόντα στο πλαίσιο της δια βίου εκπαίδευσης. Ο Λύτρας (2003), επίσης, τονίζει ότι: «...το e-learning παρέχει ένα νέο μέσο, που όμως για να κριθεί ως αποτελεσματικό στα μάτια των εκπαιδευομένων, πρέπει να αποδείξει την αξία του στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της μάθησης. Αυτή η διαπίστωση αποκτά εξαιρετικό ενδιαφέρον στο πλαίσιο των επιχειρήσεων».

Με βάση τα παραπάνω, η διερεύνηση των στάσεων και αντιλήψεων ενηλίκων εκπαιδευομένων, με τη μέθοδο της τηλεεκπαίδευσης (e-learning), αποκτά ιδιαίτερη σημασία, διότι θα μπορούσε να δώσει χρήσιμα δεδομένα για την καλύτερη σχεδίαση και οργάνωση αντίστοιχων προγραμμάτων στο άμεσο μέλλον.

2. Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των ενηλίκων εκπαιδευομένων σχετικά με το e-learning – Βιβλιογραφική επισκόπηση

Από την επισκόπηση τόσο της ελληνικής όσο και της ξενόγλωσσας βιβλιογραφίας εντοπίστηκε ένας *περιορισμένος αριθμός αναφορών* σε έρευνες σχετικές με τις στάσεις και αντιλήψεις *ενηλίκων εκπαιδευομένων* που είχαν, ή θα προτιμούσαν να έχουν, εμπειρία από προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με χρήση των ΤΠΕ (e-learning). Για το λόγο αυτό η αναζήτηση μας επεκτάθηκε στον εντοπισμό και την καταγραφή κάποιων αναφορών σε έρευνες, σε σχέση με τις στάσεις και αντιλήψεις ενηλίκων εκπαιδευομένων απέναντι στις ΤΠΕ γενικότερα. Τις διακρίναμε ως εξής:

α) Στις έρευνες που καταγράφουν τις στάσεις και αντιλήψεις *εκπαιδευτικών* κυρίως της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για την εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδασκαλία και στην επιμόρφωσή τους. Στην κατηγορία αυτή:

1) Οι Κόμης και Τζιμογιάννης (2004), κατέγραψαν ότι: Στους εκπαιδευτικούς εντοπίζονται σημαντικές διαφορές στις στάσεις και αντιλήψεις τους με βάση διάφορα χαρακτηριστικά, όπως το φύλο, η ειδικότητα, τα χρόνια προϋπηρεσίας και τη βαθμίδα εκπαίδευσης που διδάσκουν. Οι γυναίκες φαίνεται να έχουν επιφυλακτικότητα (anxiety) σε μεγαλύτερο βαθμό και εμφανίζουν μικρότερη αυτοπεποίθηση στη χρήση υπολογιστών.

2) Οι Πολίτης και Ρούσος (2004), έδειξαν μεταξύ των άλλων, ότι: «...τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του χρήστη και κυρίως η δεκτικότητα σε εμπειρίες, και η εμπειρία τους στους υπολογιστές αποτελούν σημαντικούς προβλεπτικούς παράγοντες για τη στάση τους απέναντι στις ΤΠΕ...».

3) Οι Ιωάννου και Χαραλάμπους (2004) κατέδειξαν ότι: Οι εκπαιδευτικοί είχαν θετικές στάσεις για τη χρήση του διαδικτύου ως εργαλείου μάθησης.

4) Σε παρόμοια συμπεράσματα καταλήγουν και οι Κοτζαμπασάκη και Ιωαννίδης (2004).

5) Οι Παπαδάκης και Φραγκούλης (2005:276-284), σε έρευνα με εκπαιδευτικούς που φοιτούσαν στην ΑΣΠΑΙΤΕ Πάτρας, κατέγραψαν ότι: Οι εκπαιδευτικοί σε μεγάλο ποσοστό (82,3%) δεν έχουν εμπειρία επιμόρφωσης ή μετεκπαίδευσης με τη μέθοδο της ΑεξΑΕ. Ένα σημαντικό ποσοστό (57,1%) υποστηρίζει ακόμα την παραδοσιακή διδασκαλία, ενώ προτιμούν εντυπωσιακά (94,2%) τη μεικτή μέθοδο. (όπ. αναφ. στο Μπαγάκης, 2005, σελ. 276-284).

6) Επίσης με εκπαιδευτικούς, σπουδαστές στο Ετήσιο Πρόγραμμα Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας (ΕΠΠΑΙΚ), οι Αθανασούλα-Ρέππα, Φίλιος και Καλούρη-Αντωνοπούλου (2005), αφού κατέγραψαν τη θετική στάση της μεγάλης πλειοψηφίας των συμμετεχόντων προς την υιοθέτηση από το ΕΠΠΑΙΚ της μεθόδου της ΑεξΑΕ, επισημαίνουν ότι η γνώση ξένης γλώσσας δημιουργεί μια θετικότερη στάση απέναντι στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση καθώς επίσης και η γνώση στη χρήση των υπολογιστών και στην πλοήγηση στο διαδίκτυο.

β) Στις έρευνες που καταγράφουν τις στάσεις και αντιλήψεις φοιτητών, από την εμπειρία τους σε προγράμματα τηλεεκπαίδευσης, σε τριτοβάθμια ιδρύματα. Στην κατηγορία αυτή:

1) Οι Καλογιαννάκης, Βασιλάκης και Ψαρρός (2005), διερεύννησαν τις στάσεις και τις αντιλήψεις φοιτητών και καθηγητών του ΤΕΙ Κρήτης, ως προς την εξ αποστάσεως εκπαίδευση με τις Νέες Τεχνολογίες και κατέγραψαν ότι:

Ως προς την αξιολόγηση των υπηρεσιών της πλατφόρμας: Οι φοιτητές δηλώνουν σε γενικές γραμμές ικανοποιημένοι από τις υπηρεσίες (λ.χ. δομή, οργάνωση, πρόσβαση) που προσφέρονται. Αντίθετα, δείχνουν προβληματισμό ως προς τα ερεθίσματα που τους παρέχει η πλατφόρμα σε σχέση με αυτά της παραδοσιακής διδασκαλίας. Επίσης, θεωρούν τους εαυτούς τους πιο ενεργητικούς μέσα από την αναζήτηση στοιχείων για περαιτέρω μελέτη στο πλαίσιο της ασύγχρονης εκπαίδευσης, ενώ δεν εμφανίζονται ικανοποιημένοι από το περιεχόμενο, επειδή δεν έχουν προηγούμενο μέτρο σύγκρισης, δικαιολογούν οι ερευνητές.

Σαν κυριότερα πλεονεκτήματα της χρήσης του συστήματος δηλώνουν: Τη δυνατότητα παρακολούθησης ανεξάρτητα από το χώρο και το χρόνο, την εύκολη και δομημένη αναζήτηση στοιχείων, το κέρδος χρόνου, η ποικιλία του ηλεκτρονικού περιεχομένου, η δυνατότητα μη προγραμματισμένης επικοινωνίας με τον καθηγητή κ.ά. Στα κυριότερα μειονεκτήματα αναφέρονται η συχνά ομοιόμορφη παρουσίαση του διδακτικού υλικού και η δυσπιστία στην αξιολόγησή τους. Στις προτάσεις τους οι φοιτητές προτείνουν: Τη συμπληρωματική χρήση της τηλεεκπαίδευσης, ενώ δεν δείχνουν την ίδια σιγουριά για τη χρήση της πλατφόρμας σαν βασικό μέσο διδασκαλίας.

Προτείνουν δε τη συμπλήρωση του συστήματος με υπηρεσίες σύγχρονης τηλεκαίτευσης. Όμως είναι αντίθετοι στην προοπτική της αξιολόγησης τους μέσω αυτού.

2) Σε έναν σχετικό προβληματισμό για τη συμμετοχή των σπουδαστών σε μαθήματα με τηλεκαίτευση στο ΤΕΙ Καβάλας ο Χατζηλιάδης (2005:11) επισημαίνει: «Οι σπουδαστές...δεν συμμετείχαν σε ικανοποιητικό βαθμό ενεργά στις διαδικασίες επικοινωνίας, αν και υπήρχε συνεχής παρακίνηση και μάλιστα πολλές φορές έναντι βαθμολογικής αμοιβής». Αυτή η αναφορά, του Χατζηλιάδη, έρχεται σε αντίθεση με την εκτίμηση των ερευνητών, στην προηγούμενη έρευνα, για την επικοινωνία μεταξύ των φοιτητών και του διδάσκοντα που χαρακτηρίζεται σαν ικανοποιητική.

3) Ο Muirhead (1999), διερεύνησε τις στάσεις (Attitudes) μεταπτυχιακών φοιτητών ως προς την αλληλεπίδραση (επικοινωνία, συμμετοχή και ανατροφοδότηση): α) με τους εκπαιδευτές τους και β) με τους συμφοιτητές τους, σε ένα online περιβάλλον εξ αποστάσεως μάθησης με υπολογιστές (computer mediated classes). Στις απαντήσεις τους οι φοιτητές: «...σε ποσοστό (47,3%) είχαν μια αρνητική αίσθηση του διαλόγου με τους συμφοιτητές τους με αποτέλεσμα την πτώση της ποιότητας της συζήτησης. Ενώ το 90,3% θεώρησαν σπουδαιότητα τη διατήρηση μιας online κοινότητας κατά τη διάρκεια του μαθήματος και ότι αυτό αυξάνει την αλληλεπίδραση». Στα συμπεράσματά του ο Muirhead τονίζει τη σπουδαιότητα της επικοινωνίας και επιπλέον επισημαίνει ότι θα πρέπει οι φοιτητές να αναπτύξουν ικανότητες αυτομάθησης και να προσαρμόσουν τα επικοινωνιακά τους χαρακτηριστικά στις νέες απαιτήσεις για να είναι αποτελεσματικοί σε τέτοια περιβάλλοντα. Αναφέρει μάλιστα ότι: Οι online σπουδαστές θα πρέπει να έχουν τις παρακάτω ικανότητες: α) Γνώσεις και ικανότητες στους υπολογιστές, β) γενικότερες γνώσεις και ικανότητες συζήτησης, γ) ικανότητες στη διαχείριση του χρόνου, δ) διαλογικές ικανότητες (interactive skills) και ε) καλή γνώση της γλώσσας για τους ξένους.

4) Η Thurmond (2003), διερεύνησε τις αντιλήψεις των φοιτητών σε ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσω του διαδικτύου (Web based). Στα αποτελέσματα της έρευνάς της επισημαίνει ότι: α) Υπάρχουν διαφορές μεταξύ ενός web based και ενός παραδοσιακού μαθήματος. β) Οι φοιτητές επηρεάζονται ως προς την αλληλεπίδραση από το τεχνολογικό μέσο, από τη μη προσωπική επικοινωνία και το ασύγχρονο περιβάλλον, το οποίο επηρεάζει τη μάθηση του περιεχομένου και γ) καταλήγει αναφέροντας τέσσερις σημαντικούς παράγοντες, που επηρεάζουν τους σπουδαστές για το αν θα παρακολουθήσουν και άλλο αντίστοιχο μάθημα στο μέλλον. Αυτοί είναι: Η ικανοποίησή τους από την αλληλεπίδραση μεταξύ των: σπουδαστή - καθηγητή (Learner - Instructor), σπουδαστή - μέσου διδασκαλίας (Learner - Interface), η παρουσία (ή μη) και η απόσταση από το πανεπιστήμιο (Campus).

γ) Στις έρευνες που αφορούν ενηλίκους εκπαιδευόμενους που εκπαιδεύτηκαν ή εκπαιδεύονται από απόσταση με χρήση των ΤΠΕ, στο πλαίσιο της συμπληρωματικής εκπαίδευσης ή κατάρτισής τους. Στην κατηγορία αυτή:

1) Ο Κωνσταντούλιας (2005), διερευνώντας την περίπτωση της αρχικής κατάρτισης των εργαζομένων στα Κ.Ε.Π., μεταξύ άλλων συμπεραίνει ότι: «...Η τηλεκαίτευση σαν μέθοδος, κρίθηκε γενικά σαν θετική από τους εκπαιδευόμενους με σημαντικότερο σημείο το ότι δεν χρειάστηκαν μετακινήσεις».

2) Οι Μαγκλογιάννης, Μπουρλετίδης και Σταϊνχάουερ (2003), από την εφαρμογή της σύγχρονης και ασύγχρονης τηλεκαίτευσης σε πιλοτικό πρόγραμμα επιμόρφωσης προσωπικού στον Ελληνικό Στρατό διαπίστωσαν: την πραγματική ανάγκη υιοθέτησης της τηλεκαίτευσης, διότι πολλά στελέχη λόγω φόρτου εργασίας, συμμετοχής τους σε πολλαπλές δραστηριότητες και εκπαιδεύσεις δεν μπορούν να μετακινηθούν από την

περιοχή της εργασίας τους. Η τηλεεκπαίδευση φαίνεται ότι μπορεί να δώσει διεξόδους σε τέτοιου είδους ανάγκες.

3) Οι Πετράκης και Μπουρλετίδης (2004) από το Κ.Ε.Κ. του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου (Ε.Κ.Π.Α.), που είναι το πιο οργανωμένο κέντρο ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης που λειτουργεί στο χώρο της συμπληρωματικής εκπαίδευσης στη χώρα μας, αναφέρουν:

Το Κ.Ε.Κ. του Καποδιστριακού πανεπιστημίου Αθηνών από το 2001 πραγματοποιεί προγράμματα που έχουν διάρκεια από 2 έως και 10 μήνες, και έχει εκπαιδεύσει μέχρι σήμερα πάνω από 3.500 σπουδαστές.. Στα προγράμματα e-Learning του ΕΚΠΑ ακολουθείται κυρίως η διδασκαλία με ασύγχρονη συνεργασία. Το ηλεκτρονικό μαθησιακό περιβάλλον βασίζεται στην πλατφόρμα ΕΣΤΙΑ, οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να παρακολουθούν τη διδασκαλία από οπουδήποτε και οποτεδήποτε έχοντας τη δυνατότητα επικοινωνίας και ανταλλαγής απόψεων τόσο με τους συνεκπαιδευόμενους όσο και με τον εκπαιδευτή. Το κόστος συμμετοχής στα προγράμματα αυτά κυμαίνεται από 500 έως 2600 ευρώ. Από έρευνες αξιολόγησης του ίδιου του ΚΕΚ οι εκπαιδευόμενοι δηλώνουν: Θετικές εντυπώσεις το 61%, ενώ το 43% δηλώνουν ότι το επέλεξαν γιατί είναι εργαζόμενοι και δεν διαθέτουν πολύ ελεύθερο χρόνο, το 38% το προτίμησαν διότι το προσφέρει ένα πανεπιστημιακό ίδρυμα και όχι ένας οργανισμός αμφίβολης ποιότητας

4) Ο Yacovelli (2005), κατασκεύασε ένα εργαλείο μέτρησης (ερωτηματολόγιο) των στάσεων ενηλίκων, που εκπαιδεύονται με τηλεεκπαίδευση (e-learning), και προέχονται από μη ακαδημαϊκά περιβάλλοντα, επισημαίνει τα εξής:

Ενώ το e-learning πολλαπλασιάζεται στην κοινωνία μας,, το πρόβλημα που υπάρχει είναι ότι πολλές επιχειρήσεις στρέφονται προς αυτό, χωρίς να έχουν πλήρως κατανοήσει τις στάσεις των εκπαιδευομένων απέναντι στους υπολογιστές (computers in general), ή τις στάσεις απέναντι στο e-learning και τις ικανότητες που αναφέρονται από τους ίδιους στους υπολογιστές (self-reported computer competence), κάτι που τελικά επιδρά στην επιτυχία του e-learning σε ένα οργανισμό. Μελέτες που έχουν γίνει έχουν εξετάσει αυτά τα φαινόμενα, αλλά στη συντριπτική τους πλειοψηφία επικεντρώθηκαν γύρω από το ακαδημαϊκό περιβάλλον, ενώ πολλές από αυτές κρίνονται σαν αρχαίες λόγω των εξελίξεων της τεχνολογίας

Ο Yacovelli τονίζει ότι, εντόπισε ελάχιστες έρευνες στη βιβλιογραφία για τις στάσεις εκπαιδευομένων για το e-learning και διαπίστωσε πλήρη έλλειψη ερευνών, για εκπαιδευόμενους που προέρχονται από μη ακαδημαϊκά περιβάλλοντα. Εφαρμόζοντας το εργαλείο, σε ενηλίκους εργαζόμενους σε επιχειρήσεις και δημόσιες υπηρεσίες, διαπίστωσε ότι: α) υπάρχει θετική συσχέτιση στις στάσεις των εκπαιδευομένων για τους υπολογιστές και τη στάση τους στην εκπαίδευση με e-learning, και β) μεταξύ της προηγούμενης εμπειρίας από εκπαίδευση με e-learning, και τις στάσεις γενικά για το e-learning.

3. Η έρευνα

3.1 Το αντικείμενο-σκοπός και οι επιμέρους στόχοι της έρευνας

Ο σκοπός της έρευνας ήταν: Η διερεύνηση των στάσεων και των αντιλήψεων των ενηλίκων εκπαιδευομένων, που συμμετείχαν κατά το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου 2006, στο πρόγραμμα τηλεεκπαίδευσης «Ενίσχυση Σπουδών Πληροφορικής» που υλοποιήθηκε από το ΤΕΙ Λαμίας.

Το πρόγραμμα αυτό απευθύνεται σε επαγγελματίες κυρίως, που χρειάζονται εξειδικευμένες γνώσεις πληροφορικής στην εργασία τους. Επίσης απευθύνεται και σε ενδιαφερόμενους που δεν έχουν βασικό πτυχίο ή έχουν πτυχίο σε άλλο αντικείμενο και επιθυμούν να παρακολουθήσουν συμπληρωματικά μαθήματα πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών.ⁱ

Με βάση την παραπάνω εισαγωγή και επιπλέον: α) Τις θεωρητικές προσεγγίσεις της εκπαίδευσης ενηλίκων και κυρίως λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα

χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων (Κόκκος 1999:55 και 1998:23). β) Τους ορισμούς της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης του Keegan (2000:74-75) και του Λιοναράκη (2001), ο οποίος, δίνοντας έμφαση στην παιδαγωγική διάσταση, ορίζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως: «την εκπαίδευση που διδάσκει και ενεργοποιεί τον μαθητή πώς να μαθαίνει μόνος του και πώς να λειτουργεί αυτόνομα προς μία ευρετική πορεία αυτομάθησης και γνώσης» και γ) ότι στάση ενός ατόμου, σύμφωνα με τους Βασιλού και Χαραμή (2000), είναι μια συναισθηματική προδιάθεση, θετική ή αρνητική, για κάποιο συγκεκριμένο θέμα, που πηγάζει μέσα από τις εμπειρίες του, τέθηκαν οι εξής επιμέρους στόχοι της έρευνας:

Να καταγραφούν οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εκπαιδευομένων σε σχέση με:

- ✓ Τα κίνητρα των εκπαιδευομένων για την επιλογή του προγράμματος
- ✓ Την ανεξαρτησία του εκπαιδευομένου σε σχέση με τον τόπο, το χρόνο, το ρυθμό και την ελεύθερη πρόσβαση στη γνώση,
- ✓ Τον τρόπο παρακολούθησης του προγράμματος (Μέσω διαδικτύου ή και πρόσωπο με πρόσωπο συναντήσεις;)
- ✓ Τον τρόπο διδασκαλίας (σύγχρονη, ασύγχρονη, μεικτή).
- ✓ Τον τρόπο επικοινωνίας των διδασκομένων με:
 - ο Το ηλεκτρονικό μαθησιακό περιβάλλον (είδος, συχνότητα, μέσα επικοινωνίας).
 - ο Τον διδάσκοντα (είδος, συχνότητα, κατεύθυνση).
 - ο Τους συμφοιτητές τους (είδος, συχνότητα, κατεύθυνση).
 - ο Το εκπαιδευτικό περιεχόμενο.
- ✓ Το διδακτικό υλικό και την αξιολόγησή του.
- ✓ Την υιοθέτηση θετικής ή αρνητικής στάσης ως προς τη χρήση και τις επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων.

3.2 Μεθοδολογία

Η έρευνά μας πραγματοποιήθηκε στο δίμηνο Απριλίου-Μαΐου 2006 αφού προηγήθηκε μικρή πιλοτική έρευνα.. Επιλέχθηκε η ποσοτική προσέγγιση και μέθοδος η επισκόπηση. Για τη συλλογή των δεδομένων δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο, του οποίου, οι ερωτήσεις χωρίζονται σε πέντε (5) άξονες με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα όπως αυτά προέκυψαν από την βιβλιογραφική επισκόπηση. Χρησιμοποιήθηκαν κυρίως κλειστές και δύο ανοικτές ερωτήσεις, με βάση τις ονομαστικές κλίμακες και κυρίως την πεντάβαθμη (1-5) κλίμακα του Likert, η οποία κατά την Claude Javeau (2000: 201-208) αποτελεί μια κλασσική κλίμακα μέτρησης των στάσεων. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε με email στον τεχνικό υπεύθυνο του συγκεκριμένου προγράμματος. Αφού απαντήθηκαν ανώνυμα από τους εκπαιδευομένους τα ερωτηματολόγια, επιστράφηκαν με τον ίδιο τρόπο.

Για την ανάλυση και την παρουσίαση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν οι εφαρμογές λογισμικού SPSS v.11 και EXCEL. Ειδικά για τις δύο ανοικτού τύπου ερωτήσεις του ερωτηματολογίου έγινε ανάλυση περιεχομένου και ακολούθησε η κατηγοριοποίηση των δεδομένων, με βάση τη συχνότητα των απαντήσεων των εκπαιδευομένων. Το Δείγμα μας αποτέλεσαν 41 σπουδαστές από τους 120. Δηλαδή, ποσοστό 34,17%. Από αυτούς οι 27 ήταν άντρες (66%) και οι 14 γυναίκες (34%).

3.3 Διαμόρφωση των ερευνητικών ερωτημάτων

Με βάση το σκοπό, τους επιμέρους στόχους και την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας διαμορφώθηκαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- Y1: Οι εκπαιδευόμενοι είχαν τις απαραίτητες, προαπαιτούμενες από το πρόγραμμα, προϋποθέσεις και επαρκή κίνητρα για την παρακολούθηση του συγκεκριμένου προγράμματος;
- Y2: Οι εκπαιδευόμενοι υιοθετούν τα ιδεώδη της ΑεξΑΕ για την ανεξαρτησία ως προς τον τόπο, το χρόνο και το ρυθμό πρόσβασης στη γνώση;
- Y3: Υπάρχει επαρκής αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ των σπουδαστών και του διδάσκοντα καθώς και των σπουδαστών μεταξύ τους;
- Y4: Πως οι εκπαιδευόμενοι αξιολογούν το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος;
- Y5: Ποιες είναι οι απόψεις τους για τις επιπτώσεις από τη χρήση των ΝΤ στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπως η απομόνωση και η αποξένωση των εκπαιδευομένων, η μείωση της κριτικής τους ικανότητας, η κατάργηση του διδάσκοντα κλπ..

3.4 Αποτελέσματα της έρευνας

Για την ανάλυση και την παρουσίαση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν οι εφαρμογές λογισμικού SPSS v.11 και EXCEL. Ειδικά για τις δύο ανοικτού τύπου ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, για τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του προγράμματος, έγινε ανάλυση περιεχομένου και κατηγοριοποίηση των δεδομένων με βάση τη συχνότητα των απαντήσεων των εκπαιδευομένων.

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σε αντιστοιχία με τους πέντε (5) άξονες του ερωτηματολογίου.

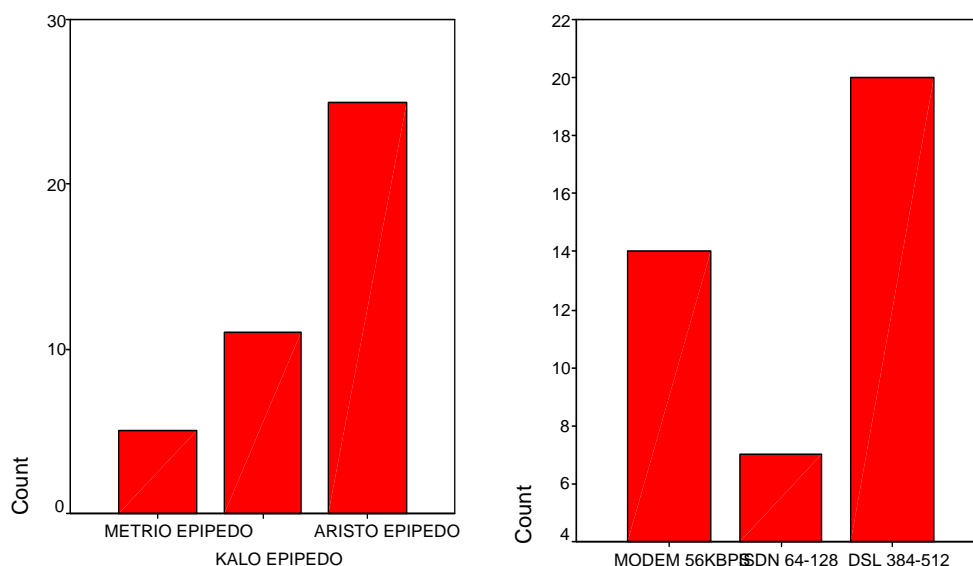
1) Ως προς τον πρώτο άξονα του ερωτηματολογίου για τα γενικά χαρακτηριστικά του δείγματος:

Από την ανάλυση του δείγματος προέκυψαν τα παρακάτω ευρήματα για τα χαρακτηριστικά των σπουδαστών: Η ηλικία τους κυμαίνεται από 21 έως 50 ετών. Πιο συγκεκριμένα 26 έχουν ηλικία από 21-30 ετών (ποσοστό 63,4%) και 15 έχουν ηλικία από 31-50 ετών (ποσοστό 36,6%). Ως προς την εργασία: 12 δηλώνουν ότι είναι άνεργοι (ποσοστό 29,3%), 5 δηλώνουν ότι εργάζονται με μερική απασχόληση (ποσοστό 12,2%) και 24 δηλώνουν ότι εργάζονται με πλήρη απασχόληση (ποσοστό 58,5%). Τέλος, ως προς την διαμονή: 10 μένουν στην Αθήνα (ποσοστό 24,4%), 27 μένουν σε μεγάλες πόλεις (ποσοστό 65,9%), ενώ μόλις 4 μένουν στην επαρχία (ποσοστό 9,8%). Ως προς τον τίτλο σπουδών τους οι περισσότεροι σπουδαστές (ποσοστό 80%) κατέχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σε σχέση με το επάγγελμά τους, ένα σημαντικό ποσοστό (39%) απασχολούνται επαγγελματικά σαν εκπαιδευτικοί, ενώ ένα ποσοστό της τάξεως του 22,0% δηλώνουν άνεργοι. Ως προς το βασικό αντικείμενο σπουδών, οι περισσότεροι έχουν κάνει βασικές σπουδές στις ΤΠΕ (ποσοστό 61,0%). Ενώ στο τρέχον πρόγραμμα οι σπουδαστές έχουν επιλέξει να παρακολουθήσουν ως επί το πλείστον μαθήματα πληροφορικής (λ.χ. προγραμματισμός, βάσεις δεδομένων, διδακτική της πληροφορικής κ.α.) σε πολύ μεγάλο ποσοστό (85,4%). Παρατηρώντας τα παραπάνω χαρακτηριστικά, το δείγμα μας φαίνεται να παρουσιάζει μεγάλη ομοιογένεια.

2) Ως προς τον δεύτερο άξονα του ερωτηματολογίου για τις προϋποθέσεις και τους λόγους παρακολούθησης του προγράμματος:

α) Σε σχέση με τις προϋποθέσεις παρακολούθησης του προγράμματος οι εκπαιδευόμενοι: Διαθέτουν Ηλεκτρονικό Υπολογιστή (Η/Υ) και πρόσβαση στο διαδίκτυο. Δηλώνουν καλό επίπεδο γνώσης Η/Υ σε ποσοστό (73,2%), άριστο (7,3%) και μέτριο (19,5%). Διαθέτουν καλό έως άριστο επίπεδο περιήγησης στο διαδίκτυο (87,8%). Γνωρίζουν μέτρια έως άριστα την Αγγλική γλώσσα. Έχουν στην κατοχή τους Η/Υ επιτραπέζιο ή φορητό, ως προς τη σύνδεση τους στο διαδίκτυο, οι περισσότεροι διαθέτουν σύνδεση ISDN ή ADSL, ενώ αρκετοί (34,1%) έχουν ακόμη

σύνδεση dial up, με χαμηλή ταχύτητα 56kbps. Στα επόμενα δύο σχήματα φαίνονται το επίπεδο γνώσης τους στους H/Y και το είδος σύνδεσης στο διαδίκτυο.

β) Οι λόγοι για τους οποίους οι εκπαιδευόμενοι επέλεξαν το συγκεκριμένο πρόγραμμα συνοπτικά είναι οι εξής:

Οι περισσότεροι από τους σπουδαστές επέλεξαν το συγκεκριμένο πρόγραμμα κυρίως διότι θέλουν, να μαθαίνουν περισσότερα, διότι μπορούν να δουλεύουν και να σπουδάζουν ταυτόχρονα από το σπίτι τους ή τη δουλειά τους με το δικό τους ρυθμό, επίσης διότι τους αρέσει να μαθαίνουν με τον H/Y, ενώ μερικοί το επέλεξαν διότι ήταν απαίτηση της δουλειάς τους. Αντίθετα, δεν το επέλεξαν οι περισσότεροι για να βρουν εργασία, για να κερδίζουν περισσότερα χρήματα ή διότι τους παρακίνησε κάποιος άλλος, ενώ δεν θεωρούν ότι η λήψη πτυχίου με αυτό τον τρόπο είναι εύκολη. Επίσης, προτίμησαν ένα πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης και όχι της παραδοσιακής εκπαίδευσης διότι δεν επιθυμούν να ξαναδώσουν εξετάσεις και να ξαναμπούν σε μια συμβατική τάξη.

3) Ως προς τον τρίτο άξονα του ερωτηματολογίου για τον τρόπο επικοινωνίας:

Για τον τρόπο παρακολούθησης του μαθήματος, οι περισσότεροι εκπαιδευόμενοι (58,5%) δηλώνουν την αποκλειστική χρήση του διαδικτύου.

Για τον τρόπο που γίνεται η διδασκαλία οι περισσότεροι (78%) απάντησαν με μεικτό τρόπο. Διότι, αν και η διδασκαλία στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, γίνεται κυρίως ασύγχρονα, πραγματοποιείται κάθε εβδομάδα και μια σύγχρονη συνεδρία για την επίλυση αποριών και συζήτηση των σπουδαστών με το διδάσκοντα.

Οι σπουδαστές δηλώνουν για το διαδίκτυο ότι: το χρησιμοποιούν κυρίως για επικοινωνία με τον διδάσκοντα, για ενημέρωση και αναζήτηση πληροφοριών, για τη σύνδεση με την πλατφόρμα ασύγχρονης εκπαίδευσης, καθώς και για διασκέδαση. Σε σχέση με τη χρήση των δυνατοτήτων και των εργαλείων επικοινωνίας της πλατφόρμας οι σπουδαστές δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν κυρίως το email, λιγότερο το forum και ακόμη λιγότερο το chat, ενώ είναι εμφανής η έλλειψη προσωπικής και τηλεφωνικής επικοινωνίας. Οι περισσότεροι σπουδαστές, χρησιμοποιούν τα εργαλεία επικοινωνίας της πλατφόρμας για να «κατεβάσουν» (download) και να αναζητήσουν μαθησιακό υλικό, ενώ δηλώνουν ότι δεν χρησιμοποιείται η δυνατότητα προσθήκης

σημειώσεων και η δυνατότητα της διάσκεψης με τον εικονικό ασπροπίνακα (Whiteboard). Οι σπουδαστές, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα που δείχνει τη συχνότητα της αμφίδρομης επικοινωνίας τους, δεν επικοινωνούν συχνά μεταξύ τους, ούτε πολύ συχνά με τον διδάσκοντα, και στις δύο κατευθύνσεις. Φαίνεται δηλαδή, ότι οι σπουδαστές στην πλειοψηφία τους (87,8%) δεν ζητούν ή λίγες φορές ζητούν να επικοινωνήσουν με το διδάσκοντα και επίσης, στην πλειοψηφία τους (85,3%) δεν ζητούν να επικοινωνήσουν με τους άλλους συμφοιτητές τους. Στην αντίθετη κατεύθυνση οι σπουδαστές απαντούν ως εξής: Οι περισσότεροι (58,5%) επικοινωνούν λίγες φορές, έως καθόλου ποσοστό (22%), με τον διδάσκοντα μετά από κλήση του διδάσκοντα, ενώ ένα ποσοστό (17,1%) δηλώνει ότι δέχεται αρκετές κλήσεις για επικοινωνία από τον διδάσκοντα. Ενώ στην επικοινωνία με τους συμφοιτητές τους, στην πλειοψηφία τους (61%) απαντούν ότι δεν δέχονται κάποια κλήση από συμφοιτητές τους, ενώ ένα ποσοστό (36,6%) απαντά ότι δέχεται λίγες κλήσεις.

Συχνότητα αμφίδρομης επικοινωνίας

	ΚΑΜΙΑ		ΛΙΓΕΣ		ΑΡΚΕΤΕΣ		ΠΟΛΛΕΣ		ΠΑΡΑ ΠΟΛΛΕΣ	
	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%
Εσείς με διδάσκοντα	5	12,2	31	75,6	4	9,8	1	2,4	0	0
Εσείς με συμφοιτητές	21	51,2	14	34,1	4	9,8	2	4,9	0	0
Ο διδάσκων με εσάς	9	22	24	58,5	7	17,1	1	2,4	0	0
Οι συμφοιτητές σας με εσάς	25	61	15	36,6	0	0	1	2,4	0	0

4) Ως προς τον τέταρτο άξονα του ερωτηματολογίου για το είδος και την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού:

Για το είδος εκπαιδευτικού υλικού: Οι σπουδαστές δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν σε μεγάλο βαθμό το εκπαιδευτικό υλικό που τοποθετείται στην πλατφόρμα από τον διδάσκοντα και συμπληρωματικά αναζητούν επιπλέον υλικό από το διαδίκτυο.

Ως προς την αξιολόγηση του υλικού, οι σπουδαστές απαντούν ότι το υλικό είναι: Πολύ έως πάρα πολύ εύχρηστο και τους καθοδηγεί στη μελέτη τους (73,2%), πολύ έως πάρα πολύ καλαίσθητο (70,8%). Επίσης το υλικό ευνοεί την ανεξαρτησία της μελέτης τους από το τόπο, το χρόνο και το προσωπικό ρυθμό (68,3%), κινεί το ενδιαφέρον τους και τους ενεργοποιεί πολύ έως πάρα πολύ (65,9%), έχει κατανοητό περιεχόμενο και ανταποκρίνεται στο επίπεδό τους πολύ έως πάρα πολύ (51,2%), καλύπτει σφαιρικά και διεπιστημονικά τα θέματα αρκετά έως πολύ (83%), ενθαρρύνει τους σπουδαστές στη μελέτη αρκετά έως πολύ (70,8%), προάγει την αλληλεπίδραση, αξιολογεί και ενημερώνει το σπουδαστή για την πρόοδό του αρκετά έως πολύ (65,8%) και υπάρχει δυνατότητα επιλεκτικής συλλογής του αρκετά έως πολύ (58,6%).

5) Ως προς τον πέμπτο άξονα του ερωτηματολογίου για τις επιπτώσεις της χρήσης των ΤΠΕ στην εκπαίδευση από απόσταση ενηλίκων καθώς και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του προγράμματος:

α) Οι επιπτώσεις της χρήσης των ΤΠΕ στην εκπαίδευση ενηλίκων από απόσταση παρουσιάζονται αναλυτικά στον επόμενο πίνακα.

Επιπτώσεις των ΤΠΕ στην εκπαίδευση ενηλίκων από απόσταση

Δ=Διαφωνώ, Α=Απόλυτα ΟΥ=ούτε, Σ=Συμφωνώ	ΔΑ		Δ		ΟΥΔ- ΟΥΣ		Σ		ΣΑ	
	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%
Αποδυναμώνεται η κοινωνικοποίηση των σπουδαστών	5	12,2	14	34	17	41,5	3	7,3	2	4,9
Κινδυνεύουν να μείνουν έξω από τις εξελίξεις μεγάλα τμήματα του πληθυσμού	6	14,6	17	42	9	22	8	19,5	1	2,4
Ευνοούνται οι κοινωνικές ανισότητες	7	17,1	13	32	14	34,1	5	12,2	2	4,9
Ενισχύεται η απομόνωση και αποξένωση	7	17,1	17	42	8	19,5	6	14,6	3	7,3
Υποβαθμίζεται ο ρόλος του δασκάλου με κίνδυνο την αντικατάστασή του από τις ΝΤ	9	22	22	54	7	17,1	2	4,9	1	2,4
Απαξιώνεται κάθε τι παλιό	8	19,5	23	56	9	22	1	2,4	0	0
Χάνονται οι ανθρωπιστικές με κίνδυνο θεοποίησης της τεχνολογίας	11	26,8	17	42	9	22	2	4,9	2	4,9
Μειώνεται η κριτική ικανότητα	11	26,8	21	51	5	12,2	3	7,3	1	2,4
Μειώνεται η ανάπτυξη δεξιοτήτων για χειρωνακτικές εργασίες	7	17,1	11	27	8	19,5	13	31,7	2	4,9
Υπάρχει πρόβλημα υπερπληροφόρησης	7	17,1	7	17	13	31,7	12	29,3	2	4,9

Πιο συγκεκριμένα οι σπουδαστές μάλλον, δεν θεωρούν ότι αποδυναμώνεται η κοινωνικοποίηση τους από τη χρήση των ΝΤ στην εκπαίδευση από απόσταση, και αυτό διότι οι περισσότεροι δηλώνουν ουδετερότητα (δηλαδή Ούτε Συμφωνούν – Ούτε Διαφωνούν) σε ποσοστό 41,5%, στη συνέχεια ακολουθούν αυτοί που διαφωνούν με (34,1%) και μετά αυτοί που διαφωνούν απόλυτα με ποσοστό (12,2%).

Ως προς τον κίνδυνο να μείνουν μεγάλα τμήματα πληθυσμού έξω από τις εξελίξεις, απαντούν: Οι περισσότεροι ότι διαφωνούν (41,5%), το (22%) δηλώνει ουδετερότητα, ενώ το (14,6%) διαφωνεί απόλυτα. Όμως εννέα (9) σπουδαστές, ποσοστό (21,9%), δηλώνουν ότι συμφωνούν ως προς την άποψη αυτή, που σημαίνει

ότι εκφράζουν τον προβληματισμό τους. Αν αναλύσουμε περισσότερο το ποσοστό αυτό των σπουδαστών θα παρατηρήσουμε τα εξής: Ως προς την ηλικία: Οι 6 έχουν ηλικία μεταξύ των 21-30 ετών, ενώ οι 3 έχουν ηλικία από 31 και πάνω έτη. Ως προς το φύλο: Οι 8 είναι άνδρες (ποσοστό 29,63% από το σύνολο των 27 ανδρών) και μία (1) γυναίκα (ποσοστό 7,14% από το σύνολο των 14 γυναικών). Ως προς αν εργάζονται, οι πέντε είναι εργαζόμενοι ενώ οι τέσσερις είναι άνεργοι.

Ως προς την άποψη ότι ευνοούνται οι εκπαιδευτικές ανισότητες, μάλλον οι σπουδαστές διαφωνούν, αφού το (34,1%) δηλώνει ουδέτερο, το (31,7%) διαφωνεί και το (17,1%) διαφωνεί απόλυτα.

Για την άποψη ότι ενισχύεται η απομόνωση και η αποξένωση: Οι περισσότεροι διαφωνούν. Όμως και εδώ εννέα (9) σπουδαστές (21,9%) έχουν απαντήσει ότι συμφωνούν με την άποψη αυτή. Αν επίσης αναλύσουμε περισσότερο τα χαρακτηριστικά τους, σε σχέση με την ηλικία και το φύλο συμπίπτουν με την προηγούμενη ανάλυση της μειοψηφίας, ενώ ως προς την εργασία οι πέντε (5) εργάζονται πλήρως, ένας μερικώς και οι τρεις είναι άνεργοι.

Με μεγάλη πλειοψηφία (75,7%) διαφωνούν, ενώ το (17,1%) παραμένουν ουδέτεροι, οι σπουδαστές στην πρόταση ότι: υποβαθμίζεται ο ρόλος του δασκάλου με κίνδυνο να αντικατασταθεί από τις Νέες Τεχνολογίες.

Στις επόμενες τρεις απόψεις, δηλαδή ότι απαξιώνεται κάθε τι παλιό, χάνονται οι ανθρωπιστικές αξίες και υπάρχει κίνδυνος θεοποίησης της τεχνολογίας και μειώνεται η κριτική τους ικανότητα, οι σπουδαστές διαφωνούν με μεγάλη πλειοψηφία.

Για την άποψη ότι μειώνεται η ανάπτυξη των δεξιοτήτων για χειρωνακτικές εργασίες οι σπουδαστές διαφωνούν, αλλά ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (31,7%) φαίνεται να συμφωνεί με την άποψη αυτή. Αναλύοντας το ποσοστό αυτό της μειοψηφίας των σπουδαστών φαίνεται ότι: Ως προς το φύλο οι 10 είναι άνδρες και οι 5 γυναίκες, ως προς την ηλικία: Οι 11 έχουν ηλικία μεταξύ 21-30, ενώ οι 4 έχουν ηλικία 31 και πάνω έτη. Ως προς την εργασία: Οι 8 εργάζονται πλήρως, οι 3 μερικώς και οι 4 είναι άνεργοι. Ως προς το επάγγελμα: Οι 9 είναι εκπαιδευτικοί, ένας (1) υπάλληλος γραφείου, ένας (1) Μηχανικός πληροφορικής και οι 4 άνεργοι. Ως προς το επίπεδο των γνώσεων στους υπολογιστές, οι 5 δηλώνουν ότι το επίπεδό τους είναι μέτριο, ενώ οι 10 το θεωρούν καλό.

Για το πρόβλημα της υπερπληροφόρησης τα ποσοστά είναι μοιρασμένα. Διότι οι 13 σπουδαστές δηλώνουν ουδετερότητα (ούτε συμφωνούν-ούτε διαφωνούν), οι 14 σπουδαστές δηλώνουν ότι μάλλον διαφωνούν και οι 14 ότι μάλλον συμφωνούν, δηλαδή ότι οι γνώμες διχάζονται. Όμως το ποσοστό που προβληματίζεται και συμφωνεί είναι αρκετά μεγάλο 29,3%, ενώ το 4,9% συμφωνεί απόλυτα. Από την ανάλυση του ποσοστού της μειοψηφίας παρατηρούμε ότι από τους 14 σπουδαστές που συμφωνούν με την παραπάνω άποψη: Ως προς την ηλικία: Οι 10 έχουν ηλικία μεταξύ 21-30 έτη ενώ οι 4 έχουν ηλικία 31 και πάνω έτη. Ως προς το φύλο: Οι 12 είναι άνδρες και οι 2 γυναίκες. Ενώ δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές στις άλλες μεταβλητές.

Συμπερασματικά, οι σπουδαστές είναι αρκετά εξοικειωμένοι με την χρήση των νέων τεχνολογικών και σύμφωνα με τις απαντήσεις τους δείχνουν να είναι μεν προβληματισμένοι από τις κοινωνικές επιπτώσεις της τεχνολογίας αλλά παράλληλα επιθυμούν την βέλτιστη χρήση της στην μορφή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που επέλεξαν. Σημαντικοί παράγοντες που διαφοροποιούν το επίπεδο προβληματισμού είναι το φύλο και η ηλικία, ενώ ως προς το επίπεδο εξοικείωσης με τους Η/Υ δεν υπάρχει κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά αφού σχεδόν το σύνολο δηλώνει ότι διαθέτει τις βασικές δεξιότητες ΤΠΕ

β) Ως πλεονεκτήματα του προγράμματος οι σπουδαστές, κατά σειρά προτίμησης, αναφέρουν τα εξής: Την ελεύθερη επιλογή του τόπου, του χρόνου και του ρυθμού της μελέτης τους. Την υποστήριξη τους από το διδάσκοντα μέσω του forum και τις online συνεδρίες. Την εξειδίκευση των αντικειμένων. Το πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό. Τη δωρεάν προσφορά του προγράμματος. Την επαφή και γνωριμία τους με συμφοιτητές που είναι ήδη έμπειροι επαγγελματίες. Το μεγάλο ενδιαφέρον παρακολούθησης, λόγω της εκούσιας επιλογής, του προγράμματος.

γ) Ως μειονεκτήματα του προγράμματος οι σπουδαστές αναφέρουν κατά σειρά προτίμησης: Την έλλειψη επικοινωνίας με το διδάσκοντα. Τις δυσκολίες και τις χαμηλές ταχύτητες, πρόσβασης στο διαδίκτυο. Τα τεχνικά προβλήματα της πλατφόρμας. Την έλλειψη επικοινωνίας με τους συμφοιτητές τους. Την αναγκαιότητα παρουσίας τους στις τελικές εξετάσεις. Τη μη αναγνώριση της βεβαίωσης σπουδών. Τις προϋποθέσεις και το κόστος του εξοπλισμού. Τη μη επαρκή διαφήμιση του προγράμματος.

4. Συμπεράσματα -Συζήτηση

Από τα παραπάνω αποτελέσματα της έρευνας προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Είναι σαφής η θετική στάση των εκπαιδευομένων απέναντι στα ιδεώδη της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, δηλαδή στην δυνατότητα ελεύθερης επιλογής του τόπου, του χρόνου και του ρυθμού μελέτης του μαθησιακού περιεχομένου (Λιοναράκης, 2001; Αναστασιάδης, 2006), κάτι που δηλώνεται από τους σπουδαστές, τόσο στους λόγους επιλογής του προγράμματος, όσο και στα πλεονεκτηματά του.

Προκύπτει από τα αποτελέσματα ότι η επικοινωνία των σπουδαστών με τον διδάσκοντα δεν είναι επαρκής, ενώ η επικοινωνία με τους συμφοιτητές τους είναι σχεδόν ανύπαρκτη και προς τις δύο κατευθύνσεις. Αυτό επιβεβαιώνει την άποψη του Χατζηλιάδη, ενώ και ο Muirhead είχε επισημάνει ότι οι μισοί σχεδόν σπουδαστές της έρευνάς του είχαν αρνητική αίσθηση του διαλόγου με τους συμφοιτητές τους. Αντίθετα, οι φοιτητές του ΤΕΙ Κρήτης, στην έρευνα των Καλογιαννάκη κ.συν., είχαν θεωρήσει ικανοποιητική την επικοινωνία τους με το διδάσκοντα. Ενώ η Thurmond θεωρεί σημαντικό παράγοντα την αλληλεπίδραση σπουδαστή - καθηγητή ως προς την παρακολούθηση ξανά, προγράμματος τηλεεκπαίδευσης στο μέλλον. Επομένως είναι καθοριστικής σημασίας ο σχεδιασμός του παιδαγωγικού πλαισίου αλληλεπίδρασης μεταξύ εκπαιδευομένων, εκπαιδευτών και εκπαιδευτικού υλικού ενώ η τεχνολογία καλείται να υποστηρίξει τον παιδαγωγικό σχεδιασμό (Αναστασιάδης, 2006).

Οι σπουδαστές έχουν σχηματίσει θετική άποψη για το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος. Θεωρούν ότι το υλικό που τους δόθηκε, είναι καλαίσθητο, εύχρηστο, τους καθοδηγεί στη μελέτη τους, ανταποκρίνεται στο επίπεδό τους, καλύπτει σφαιρικά και διεπιστημονικά τα θέματα, κινεί το ενδιαφέρον τους και τους ενθαρρύνει στη μελέτη του και ευνοεί την ανεξαρτησία της μελέτης από το τόπο, το χρόνο και το προσωπικό ρυθμό του σπουδαστή. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειώσουμε πως κανένας από τους φοιτητές του δείγματος δεν είχε προηγούμενη εμπειρία αλληλεπίδρασης με εκπαιδευτικό υλικό με την μέθοδο της εξάε.

Ως προς τις επιπτώσεις της χρήσης των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση ενηλίκων από απόσταση, οι σπουδαστές στην πλειοψηφία τους δεν φαίνεται να συμμαρμίζονται «τεχνοφοβικές» απόψεις αλλά διατηρούν προβληματισμούς για τις κοινωνικές επιπτώσεις της τεχνολογίας τους οποίους οι σχεδιαστές προγραμμάτων εξάε θα πρέπει να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους.

Ωστόσο, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ο μικρός αριθμός των προγραμμάτων τηλεκπαίδευσης που πραγματοποιούνται στη χώρα μας, το μικρό χρονικό διάστημα που είχαμε στη διάθεσή μας και τα παραπάνω ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ομοιογενούς δείγματος, αποτέλεσαν περιορισμούς στην έρευνα μας.

Λόγω της αναμενόμενης αύξησης στα προγράμματα τηλεκπαίδευσης ενηλίκων στο μέλλον, αντίστοιχες έρευνες θα πρέπει να μελετήσουν σε μεγαλύτερο βάθος τις μαθησιακές προτιμήσεις, την προσωπικότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων, ενώ η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στο πολιτισμικό και κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελείται η εξαε με την χρήση των ΤΠΕ (Λιοναράκης, 2006).

Βιβλιογραφία

- Αθανασούλα-Ρέππα, Α., Καλούρη-Αντωνοπούλου, Ο., Φίλιος, Α. (2005). 'Παιδαγωγική Κατάρτιση Ενηλίκων και Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Το παράδειγμα του Ετήσιου Προγράμματος Παιδαγωγικής Κατάρτισης (Ε.Π.ΠΑΙ.Κ.) της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.)', Στο Lionarakis, A. (ed). *Applications of Pedagogy and Technology*. Proceedings of 3rd International Conference On Open And Distance Learning (vol. B) – Πάτρα 11-13 Νοεμβρίου 2005. Αθήνα, ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ, pp. 232-233
- Αναστασιάδης, Π. (2000) 'Στον Αιώνα Της Πληροφορίας', Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη
- Αναστασιάδης, Π. (2006). 'Περιβάλλοντα Μάθησης στο Διαδίκτυο και Εκπαίδευση από Απόσταση', Στο Α. Λιοναράκης, επιμ, *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση – Στοιχεία θεωρίας και πράξης*. Αθήνα: Προπομπός.
- Αντωνής, Κ., Καρκάνης, Σ., Λάμπας, Π., Λουκόπουλος, Θ., Νιώρας, Α., Παπάζογλου, Π., & Πρέντζας, Δ. (2005). 'Εφαρμογή μιας Υβριδικής Μεθόδου εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης με Χρήση του Εργαλείου Blackboard', Στο Lionarakis, A. (ed). *Applications of Pedagogy and Technology*. Proceedings of 3rd international conference on open and distance learning (vol. B) – Πάτρα 11-13 Νοεμβρίου 2005. Αθήνα, ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ, pp. 311-318
- Βασιλάκης, Κ., Καλογιαννάκης, Μ., Ψαρρός, Μ. (2005). 'Ηλεκτρονική Αξιολόγηση στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση', Στο Lionarakis, A. (ed). *Applications of Pedagogy and Technology*. Proceedings of 3rd international conference on open and distance learning (vol. A) – Πάτρα 11-13 Νοεμβρίου 2005. Αθήνα, ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ, pp. 311-318
- Βασιλού, Β., Χαραμής, Π. (2000). 'Οι Στάσεις των Εκπαιδευτικών Έναντι των Νέων Τεχνολογιών και ο Ρόλος του Καθηγητή-Συντονιστή', Ανακτήθηκε στις 11 Οκτωβρίου, 2005 από το δικτυακό τόπο: <http://www.dide.kil.sch.gr/role.doc>
- ΕΜΠ, ΕΚΠΑ, ΟΠΑ, (χ.χ.). 'Τεχνικές ηλεκτρονικής μάθησης: Η εμπειρία του έργου Τηλεκπαίδευσης των ΕΜΠ, Παν. Αθηνών, Οικονομικού Παν. Αθηνών', Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου, 2006 από το δικτυακό τόπο: <http://www.teleteaching.gr/e-learning.doc>
- Ιωάννου, Ι., Χαράλαμπος, Κ. (2004). 'Οι στάσεις και απόψεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Κύπρου έναντι της χρήσης του Διαδικτύου ως εργαλείου μάθησης', Στο Ε.Τ.Π.Ε.-Ε.Κ.Π.Α.: *Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση*. Πρακτικά 4^{ου} πανελληνίου συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή (τομ. Α') – Αθήνα 29 Σεπτεμβρίου - 3 Οκτωβρίου 2004. ΑΘΗΝΑ, ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ, σελ. 217-226
- Ιωαννίδης, Χ., Κοτζαμπασάκη, Ε. (2004). 'Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε ΤΠΕ: Κίνητρα, στάσεις και δυσκολίες στην εκπαίδευση', Στο Ε.Τ.Π.Ε.-Ε.Κ.Π.Α.: Στο Ε.Τ.Π.Ε.-Ε.Κ.Π.Α.: *Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση*. Πρακτικά 4^{ου} πανελληνίου συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή (τομ. Α') – Αθήνα 29 Σεπτεμβρίου - 3 Οκτωβρίου 2004. ΑΘΗΝΑ, ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ σελ. 307-316
- Καβαθατζόπουλος, Ι. (2003). 'Η Συμβολή της Πληροφορικής και Επικοινωνιακής Τεχνολογίας στη Μάθηση από Απόσταση', Στο Λιοναράκης Α. (επιμ.). Πρακτικά 2^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση – Πάτρα 27-30 Μαρτίου 2003. Αθήνα, ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ, σελ. 67-69
- Κόκκος, Α. (1998), 'Αρχές Μάθησης Ενηλίκων', Στο *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων* (τομ. Β'). Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Κόκκος, Α. (1999) 'Εκπαίδευση Ενηλίκων: Το πεδίο, οι Αρχές Μάθησης, οι συντελεστές', (τομ. Α'), Πάτρα, Ε.Α.Π.
- Κόμης, Β., Τζιμογιάννης, Α. (2004). 'Στάσεις και αντιλήψεις εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδασκαλία τους', Στο Ε.Τ.Π.Ε.-Ε.Κ.Π.Α.: *οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση*. πρακτικά 4^{ου} πανελληνίου

- συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή (τομ. α') – Αθήνα 29 Σεπτεμβρίου - 3 Οκτωβρίου 2004. ΑΘΗΝΑ, ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ, σελ. 165-176
- Κωνσταντούλιας, Κ. (2005) 'Αξιοποίηση συστημάτων τηλεκπαίδευσης στην εξ αποστάσεως επιμόρφωση: Η περίπτωση της αρχικής κατάρτισης του στελεχιακού δυναμικού των Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π.)' (Διπλωματική Εργασία), Πάτρα, Ε.Α.Π.
- Λιοναράκης, Α. (2001). 'Ανοικτή και εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση: Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού', Στο Α. Λιοναράκης, επιμ., *Απόψεις και προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*. Αθήνα: ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ.
- Λύτρας, Μ. (2003) 'ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ γνώσης και μάθησης: Knowledge Management and E-learning', Αθήνα, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Παπασωτηρίου
- Μαγκλογιάννης, Η., Μπουρλετίδης, Κ., Σταινχάουερ, Γ. (2003). 'Εφαρμογή Σύγχρονης και Ασύγχρονης Τηλε-εκπαίδευσης στην Εκπαίδευση Ενηλίκων – Το παράδειγμα του Ελληνικού Στρατού', Στο Λιοναράκης, Α. (επιμ.). Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση – Πάτρα 27-30 Μαρτίου 2003. Αθήνα, ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ, σελ. 160-170
- Μπουρλετίδης, Κ., Πετράκης, Π. (2004). 'Η Ανάπτυξη και Εφαρμογή Προγράμματος E-Learning Στο Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών'. *Επιστημες Αγωγης*, 3/2004, Σελ. 127-139.
- Παπαδάκης, Σ., Φραγκούλης, Ι. (2005). 'Διερεύνηση επιμορφωτικών αναγκών και στάσεων εκπαιδευτικών για την παροχή εξ αποστάσεως επιμόρφωσης σε περιβάλλον ηλεκτρονικής μάθησης (e-Learning)', Στο Γ. Μπαγάκης, επιμ., *Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Πολίτης, Π., Ρούσος, Π. (2004). 'Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και στάσεις εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στις ΤΠΕ', στο ε.τ.π.ε.-ε.κ.π.α.: *οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση*. πρακτικά 4^{ου} πανελληνίου συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή (τομ. Α') – Αθήνα 29 Σεπτεμβρίου - 3 Οκτωβρίου 2004. ΑΘΗΝΑ, ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ, σελ. 177-186
- Χατζηλιάδης, Γ. (2005) 'Αξιοποίηση της Δικτυακής Εκπαιδευτικής Πλατφόρμας Claroline στην τριτοβάθμια εκπαίδευση' (Διπλωματική Εργασία), Πάτρα, Ε.Α.Π.
- Anastasiades, P. (2006). 'Interactive Videoconferencing in Lifelong Learning: Methodology and Implementation Policy at the University of Crete (E.DIA.M.ME)', in *6th International Conference on Video and Videoconferencing in Education*. Proceedings of the Diverse 2006 – Glasgow 5-7 July 2006. Glasgow, Caledonian University, pp.??
- Anastasiades, P. (2005). 'Synchronous Vs Asynchronous Learning? Principles, Methodology and Implementation Policy of a Blended Learning Environment for Lifelong Learning, at the University of Crete', in Proceedings of the ED-MEDIA 2005 World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications – Montreal 27 June – 2 July 2005, Montreal, AACE, pp.??
- Javeau, C. (2000) 'η έρευνα με ερωτηματολόγιο. το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή', αθηνα, τυπωθήτω γιωργος δαρδανος
- Keegan, D. (2000) 'Οι βασικές Αρχές της Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης' (μετ. Μελίστα Α.), Αθήνα, Μεταίχμιο
- Keegan, D. (2006). 'Distance Education Today', Στο 2^ο «Θερινό Πανεπιστήμιο» Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Σημειώσεις εισήγησης – Ρέθυμνο 16-23 Ιουλίου 2006.
- Muirhead, B. (1999) 'Attitudes Toward Interactivity in a Graduate Distance Education Program: A Qualitative Analysis' (PhD Thesis), Capella University.
- Thurmond, V. (2003) 'Examination of Interaction Variables as Predictors of Students' Satisfaction and Willingness to Enroll in Future Web-Based Courses While Controlling for Student Characteristics' (PhD Thesis in Nursing), School of Nursing, University of Kansas.
- Yacovelli, S. (2005) 'The Development and Use of Instrument to Measure Adult Learners' Perceived Levels of Computer Competence, Attitudes Toward Computers, and Attitudes Toward E-Learning Within a Corporate Environment', (PhD Thesis), Fischler School of Education and Human Services, Nova Southeastern University.

ⁱ Το πρόγραμμα αυτό υλοποιείται, στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ II (Γ' ΚΠΣ) Μέτρο 2.2 Κατηγορία Πράξεων 2.2.2γ, από το Τ.Ε.Ι. Λαμίας, (Περισσότερες πληροφορίες για το συγκεκριμένο πρόγραμμα βλ. Αντωνής, κ.συν., 2005).